ROLUL COMUNICĂRII POLITICE ÎN APLANAREA CONFLICTELOR SOCIALE

PLEȘCA Ana,
lector universitar,
Universitatea de Studii Europene din Moldova

Rezumat

În acest articol este analizat fenomenul comunicării politice în contextul aplanării conflictelor sociale.

Autorul menționează că în analiza conflictelor se acordă o atenție insuficientă disensiunilor sociale şi confruntărilor politice caracteristice societăților conflictuale, şi îndeosebi problemelor legate de lupta pentru putere dintre diferiți subiecți sociali, de discordiile dintre verigile puterii de stat etc. În acest context, aplanarea conflictelor depinde și de procesul de comunicare, de ex., la mărirea expresivității contribuie multiple procedee – de gândire, de sintactică, de modificare de sens a cuvintelor, de expresie a imaginației sau a emotivității.

Cuvinte-cheie: *comunicare politică, conflict social, subiecți sociali, aplanarea conflictelor, discurs politic, metaforă, retorică, mesaj politic, mesaj de informare.*

THE ROLE OF POLITICAL COMMUNICATION IN RESOLVING SOCIAL CONFLICTS

PLEȘCA Ana,
University lector,
University of European Studies of Moldova

Summary

This article analyzes the phenomenon of political communication in the context of smoothing social conflicts.

The author mentions that in the analysis of conflicts insufficient attention is paid to the social dissensions and political confrontations characteristic of conflicts societies and especially to the problems related to the struggle for power between different social subjects, to the discords between the links of state power etc. In this context, the smoothing of conflicts also depends on the communication process, for example: multiple processes contribute to increasing expressiveness – thinking, syntactic, changing the meaning of words, expressing imaginations or emotionally.

Key words*: political communication, social conflict, social subjects, conflict resolution, political discourse, metaphor, rhetoric, political message, information message.*

La etapa actuală, în condițiile existenței multiplelor conflicte sociale, oamenii politici recurg la limbajul cel mai eficace în aducerea în prim-plan a „pachetului” lor de teze și soluții, pentru a trezi interes și a convinge. Într-un discurs politic corelația dintre limbaj și ideile emise este foarte importantă. Ideile pot îmbrăca forme extrem de variate, dar numai unele dintr-acestea creează impresii vii și profunde. Aceste forme privilegiate ale gândirii și expunerii sunt figurile de stil sau tropii care, prin efectul lor mai mult sau mai puțin izbutit, ne îndepărtează de ceea ce ar fi exprimarea simplă și banală a ideilor. A da elementului verbal, în orice tip de comunicare (oratorică, poetică, politică, chiar în cea de toate zilele), o altă semnificație decât cea uzuală e un procedeu natural și spontan al spiritului uman.

Cu referire la conflictul politic, acesta este un tip de interacțiune socială caracterizat prin stări antagonice sau de ciocniri de interese, idei, politici, programe, platforme. El este deci o stare extremă a acțiunii politice, o contrapunere a diverselor forțe politice într-o societate sau alta. Conflictul politic are nenumărate manifestări, de la expresii verbale de dezacord până la dispută fizică directă. Fiind o expresie a mișcării permanente, o contradicție perpetuă între laturile sale, conflictul este un fapt constant al vieții sociale, o caracteristică esențială a structurii şi proceselor sociale. El mai poate fi conceput şi ca o distincție sau un simptom al unei societăți încă imperfect integrate.

Cu certitudine, conflictul o formă a interacțiunii oamenilor, grupurilor sociale, comunităților, instituțiilor prin intermediul căruia acțiunile unei părți, ciocnindu-se de interesele alteia, stăvilesc realizarea scopurilor propuse de subiecții sociali. Cu alte cuvinte, conflictul este o manifestare a contradicțiilor obiective şi subiective, ce se exprimă prin contrapunerea părților implicate în procesul social şi politic.

La etapa actuală continuă să predomine ideea că conflictul reprezintă prin sine un fenomen universal, caracteristic pentru toate sferele vieţii sociale, iar acest fapt necesită definitivarea unei "teorii comune a conflictului". Considerăm că o asemenea teorie este puţin probabilă. Actualmente putem vorbi doar despre dezvoltarea unei direcţii ştiinţifice speciale, a unei ramuri a ştiinţelor politice, în cadrul căreia examinării teoretice îi este supus un spectru larg de probleme ale acestui fenomen social.

În abordarea conflictului se atribuie însemnătate numai acelei ambianţe, acelui cadru social, politic şi psihologic în care apar şi se dezvoltă disensiunile, studiindu-se doar funcţiile inerente ale conflictului şi comportamentul părţilor implicate în confruntările sociale.

În analiza conflictelor se acordă o atenţie insuficientă disensiunilor sociale şi confruntărilor politice caracteristice societăților conflictuale, şi îndeosebi problemelor legate de lupta pentru putere dintre diferiţi subiecţi sociali, de discordiile dintre verigile puterii de stat etc. În acest context, aplanarea conflictelor depinde și de procesul de comunicare, de ex., la mărirea expresivității contribuie multiple procedee – de gândire, de sintactică, de modificare de sens a cuvintelor, de expresie a imaginației sau a emotivității. Una dintre cele mai plastice modalități de creare a imaginilor este metafora – tropul care ține de domeniul lexicului și face parte din categoria figurilor de transfer, căci reprezintă înlocuirea unui cuvânt prin altul pe baza unor analogii, juxtapuneri, asocieri, adică pe baza unui transfer de sens. Acest transfer duce la crearea imaginilor artistice. Prin urmare metafora face parte din procesul fundamental de gândire umană, deoarece gândirea este în esența ei metaforică. Diverse domenii, precum epistemologia, logica, psihologia, poetica, retorica, sociologia, politologia califică şi descriu unele concepte logico-lingvistice prin intermediul altora cu scopul de a asimila ce este necunoscut prin intermediul a ceea ce este cunoscut prin tranzacțiile de identificare, comparație şi juxtapunere, o modalitatea de a înțelege un context sau un concept prin intermediul altuia, de a structura o experiență în termenii unei alteia. Este vorba despre trecerea dinspre particular, cunoscut, vizibil apropiat, analizabil, investigabil către general, misterios, îndepărtat, inaccesibil, așa cum menționează Ștefan Avădanei [1, p. 11]. Deci, metafora este un concept polivalent.

În limbajele specializate, metafora îndeplinește funcții distincte. În primul rând, la nivel lexical are o funcție denominativă, fiind astfel elementul de bază al creației terminologice. La nivelul textului, metafora este, mai ales, designativă, neavând o valoare stabilă, convențională. În cadrul textului aceasta joacă, din cauza transgresiunilor domeniului, un rol

euristic, dublat de forța argumentativă. Prin apropieri de tip analogic, permite o mai bună comprehensiune a unui concept teoretic.

În primul caz, metafora este chemată să completeze spațiile albe din lista terminologică denominativă, iar în cel de-al doilea, se transformă în unul dintre parametrii care condiționează interpretarea textuală. Parcursul interpretativ necesită funcționarea unui mecanism complex, implicând diferite operațiuni, precum identificarea disparității dintre domeniile angajate în transferul metaforic, recurența izotopilor la diferite niveluri, atribuirea semelor aferente cu ajutorul indicațiilor contextuale. Toate aceste operațiuni constituie o parte integrantă din competența integrativă, capabilă să producă informația disponibilă pentru punerea în valoare a datelor referențiale.

Metafora în știință este o metaforă „magistrală" [2, p. 66], a cărei menire este de a informa (didactic), de a explica (traducând codul printr-o imagine familiară) şi de a convinge. În acest tip de discurs, metaforele au un caracter general şi convențional, subordonat caracterului denotativ al limbajului, spre deosebire de caracterul original, individual şi marcat conotativ al discursului poetic.

Cercetătoarea Doina Butiurcă susține că mecanismul de conceptualizare a termenilor fundamentali ai existenței, care sunt, de cele mai multe ori, complecși, abstracți, insuficient clarificați, se face, de obicei, prin echivalarea lor cu elemente ale universului familiar, de regulă, concrete. Modelele cognitive la care se ajunge se sprijină pe experiențe umane fundamentale [3,

p. 516]. Ca fenomen lingvistic, metafora a fost studiată tradițional în cadrul semanticii lexicale, avându-se în vedere caracterul biplan al acesteia – denominativ şi conotativ. La etapa actuală cercetările lingviștilor sunt orientate spre utilizarea metaforei conceptuale vs metafora cognitivă. Implicațiile figurate în procesul comunicării vizează o problematică destul de complexă şi variată, unul dintre aspectele cele mai importante fiind structurarea limbajului metaforic.

Analizând ipotezele lui Searle [4, p. 83-111] în legătură cu mecanismul de procesare a creierului a unei propoziții cu metafore pentru a-i descifra sensul, conchidem că filosoful american determină trei etape ale acestuia: mai întâi, creierul construiește o interpretare literală a propoziției; apoi, dacă interpretarea literală are sens, se declară mulțumit; iar, dacă interpretarea literală nu are sens sau este neadevărată, creierul caută o interpretare metaforică.

Pentru a lămuri structura metaforică a expresiei, se recurge la categoria conotației. Conceptul conotației a fost explicat pe larg de Elena Slave în monografia sa, în capitolul „Metafora ca unitate" [5, p. 8-26; 42-46]. Ceea ce trebuie să reținem e că există o conotație naturală a termenilor și o conotație contextuală. Anume aceasta din urmă, când termenii sunt deplasați din contextul lor natural într-un altul, dă naștere, de cele mai multe ori, metaforei. Totodată, ținem să menționăm că „Metafora este, prin natura sa, un procedeu bazat pe efecte naturale: sete „dorință arzătoare", trezește, pe lângă ideea generală, și imaginea concretă, fără să fie necesară o anumită organizare a contextului" [5, p. 44].

Dar totuși, de cele mai multe ori, anume contextul determină apariția metaforei, prin relația de contrast care se stabilește între metafora marcată de imagine și restul nemetaforic al enunțului. Un rol important din acest punct de vedere îi revine conotației referențiale a metaforei, care e determinată de domeniul semantic din care face parte termenul-axă al metaforei. Astfel, în cadrul metaforei politice putem vorbi despre metafore din domeniul militar („armata de susținători ai PD-ului sunt foarte activi pe piața media" [6], „a izbucnit un război total pe scena politică" [7]

„guvernanții... aspiră să mențină stabilitatea politică și să evite temporar conflagrații majore” [8]), metafore din domeniul sportiv („RM este la startul unui nou sezon politic” [9] „Asistăm la un meci dintre PLDM și PD, pe care-l arbitrează PL” [10], „acum mingea e pe terenul fracțiunilor parlamentare” [11]) metafore din domeniul fiziologic/ a corpului uman („în funcția mea de cap al acestei țări…” [12], „Fețe noi pe scena politică moldoveană” [13], „e nevoie de o mână de fier la conducerea capitalei” [14]) etc.

O analiză sistematică a imaginilor metaforice folosite de un om politic dezvăluie o rețea semnificativă de teme, motive, asociații stabile etc. Pornind de la constatarea faptului că discursul politic abundă în metafore, retorica clasică propune trei explicații posibile ale fenomenului:

a) Imaginile servesc la „a deghiza conceptele negative, ideile agresive, dezagreabile, triste sau care contravin modestiei”, deci, sunt folosite pentru disimularea propriilor concepții politice.
b) Metafora poate suplini lipsurile lexicului, dacă limbile nu au destule cuvinte pentru a exprima bogăția ideilor, conceptelor, sentimentelor etc. Imaginile reprezintă deci o necesitate a comunicării și o sursă a creativității lexicale.
c) Dintr-o anumită perspectivă, retorica este considerată un element esențial al limbajului și al gândirii. Metaforele ar reprezenta deci, o manieră de a gândi analogic, un mijloc de cunoaștere pe care îl utilizăm constant și care face apel atât la imaginație cât și la rațiune (interpretare echivalentă cu considerarea metaforei epistemologice în discursul științific).

Se știe că, în funcție de intenția politică asumată, distingem două tipuri de mesaje politice: mesaje de informare, prin care agenții comunicării politice își proclamă identitatea proprie, ceea ce îi diferențiază față de ceilalți, subliniind poziția în mediul politic, valorile împărtășite, obiectivele vizate, interesele promovate etc.; și mesaje vădit persuasive, altfel spus, mesajele care sunt folosite ca arme (legitime) ale luptei politice, pentru a câștiga şi păstra noi membri de partid, noi segmente de electorat, respectiv pentru a submina pozițiile deținute de adversarii politici în cadrul societății. Metaforele sunt valorificate în ambele tipuri de mesaje politice, deși în general utilizarea acestora în comunicarea politică este expresia unui limbaj care își propune intenționat mai degrabă să convingă decât să descrie o realitate.

În concluzie, comunicarea politică are deseori puterea de a modifica percepția asupra unor evenimente sau personaje publice, de a o orienta pe aceasta în direcția dorită, de a oferi cheia de interpretare a realității, de a rezolva conflictele sociale. Astfel, metafora joacă un rol important în construcția realității sociale şi politice. Aceasta se dovedește a fi un cod expresiv aparte, pitoresc şi vital în registrul stilistic al discursului politic.

Referințe bibliografice:

1. Avădanei Ștefan, La început a fost metafora, Iași, 1994.
2. Rovenţa-Frumuşani, Daniela. Semiotica discursului ştiinţific, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1995.
3. Butiurcă, Doina. Metafora „mâinii” în expresiile idiomatice. http://www.upm.ro/facultati_ departamente/stiinte_litere/ conferinte /situl_integrare_ europeana/engllist4.html.

4. Searle J. R. Metaphor. In Metaphor and Thought, Cambridge University Press, Cambridge, Ed. Ortony A., 1993.
5. Slave, Elena. Metafora în limba română, Ed. Științifică, București, 1991.
6. https://moldova.europalibera.org/a/blocul-acum-sau-cu-cine-s%C4%83-faci-schimbarea-/30085274.html (vizitat 12.05.2023).
7. https://evz.ro/razboi-total-in-politica-liberalii-blocaj-in-calea-celor-care-se-leapada-de-psd.html(vizitat 12.05.2023).
8. https://b1.ro/stiri/conflagratii-majore-pot-perecicla (vizitat 12.05.2023).
9. http://tribuna.md/2019/09/01/top-10-evenimente-care-ar-putea-marca-noul-sezon-politic/(vizitat 02.05.2023).
10. http://protv.md/politic/acuzatiile-de-ieri-un-joc-politic-petruti-asistam-la-un-meci-dintre-1108019.html (vizitat 22.05.2023).
11. http://tribuna.md/2019/04/21/top-10-evenimente-care-au-marcat-politica-din-rm-in-perioada-post-electorala/(vizitat 07.05.2023).
12. http://www.prezident.md/rom/comunicate-de-presa/presedintele-tarii-a-depus-flori-la-complexul-memorial-eternitate (vizitat 23.05.2023).
13. https://moldova.europalibera.org/a/1435973.html (vizitat 15.05.2023).
14. http://jurnal.md/ro/news/d2add529c4d7b861/alexandru-slusari-e-nevoie-de-o-mana-de-fier-la-conducerea-primariei-capitalei.html (vizitat 11.05.2023).